

Várakozások ideje

Földes Imre 1908-ban írta a *Hivatalnok urak* című drámáját, 1909-ben már be is mutatták, aztán 1928-ban felújították. A bemutatóról Kosztolányi írt. A Hét-ben bírálatot — a darab nem tetszett neki. A reprízről Tersánszky írt a *Nyugat*-ban, a műsorújságban most idézetet olvashatunk ebből. Nekj tetszett. A Földes-mű színházi sorsáról, sajnos, nem tudok ennél többet, az a gyanúm, kevés színházban látszott. Vagyis sorsa: a feledés. Horváth Z. Gergely most a televíziós változatát rendezte meg. A pénteki tévépremier abba a bemutató-sorozatba illeszkedik, melynek darabjait — szerintem jórészt a kényszer szülte. Úgy képzelem (lehet persze, hogy tévedek), mai magyar szerzők forgatókönyveinek immáron tartós hiányában mindazon tévérendezők, akik nem hajlanak a könnyebb ellenállás felé (vagyis nem akarnak például Szálka, hal nélkül-szerű fiaskókat elszenvedni), kénytelenek a régiek között felfedező utakat tenni. Megtetszik nekik valami valamiért, és megrendezik a rég feledett darabokat. Ezek aztán vagy megtetszenek nekünk is, és akkor rájövünk, hogy méltatlanul estek ki a kollektív emlékezetből. Vagy nem tetszenek meg, és akkor mi van? Lényeg, hogy a rendezők mégiscsak dolgoznak, erőlködnek, hogy az egyre szűkebb lehetőségek (művészi és anyagi, mindegy a sorrend, úgyis dialektikus kölcsönhatásban a kettő) kö-

zött azért ne maradjon önálló produkciók nélkül a tévé — és a közönség. Így látszik, legalább egy nézőpontból, s ki tudja mi az igazság? Horváth Z. Gergely rendezői tehetsége, ambíciói, tisztességes szándékai mindenesetre bizonyítottak az elmúlt boldogabb (műsor-gazdagabb) időkben, nem sajnálom tehát fönti, „védelméül” szánt sorokat. Mert e mostani munkájának nem sok megdönthetetlen indokát, jogosultságát lehetett észrevenni. Földes műve ugyanis nem igazán jó szindarab. A maga korában sem lehetett túl nagy drámai ereje, s hiába érezni rajta (akkori) politikai szándékokat, drámaszerkesztési naivitásai ezeket is gyengítik. Alighanem igaza volt Kosztolányinak, aki a darab drámai erőtlenségét ecsetelve azt írta: „... az egész majdnem egy anyósviccen fordul meg, azon, hogy a gazdag mamával összeeszen a hivatalnokcsalád.” Vagyis a hiteles konfliktus hiányzik, hiszen azt látjuk, hogy a kiszolgáltatottnak mondott, a pénzhánytól romlásba döntött hivatalnokéknak csak békülni kéne a sértett anyóssal, s minden bajuk elmúlna. *Az életszerű, valódi drámai viszonylatrendszer csak homályos háttér a darabban.* A kizsákmányoló gyáros a színházias trükkjével (hogy tudniillik hallgatózik, és így leplezi le alkalmazottja csalását) egyáltalán nem tűnik életet fenyegető hatalomnak, s a gyári (jelzett) sztrájk sem az elnyomást elsőpró-

forradalmi erő kezdeményének. Marad hát „mondani-valónak”, hogy nem árt jobban lenni az anyóssokkal?

Ennyire azért nem adja le, sem Földes, sem Horváth Z.; hanem (ez utóbbi) eljátszatja színészeivel az örök témát, a pénz komédiáját, s ugyebár így mindjárt aktuális. Nemi ironiát csepegtet az egészre, mert így modern.

S mint annyszor hasonló esetekben, a jó színészi játék menti, s adja leghatásosabb indokát a tévés „felfedezésnek”. *Bánsági Ildikó* például egész életet képzelt a különben vérszegény ábrázolatú hivatalnokfeleség siránkozásai, hebrencs, butuska tancstalanságai mögé. Eljátszotta: hiába mosolyogjuk meg, sajnáljuk le ezt a szegény, szepegő Renét; mint a legtehetősebb, legkiszolgáltatottabb, megél egy valódi, személyes tragédiát. Rövid jeleneteiben *Reviczky Gábor* ugyancsak sikerrel adott életet egy hivatalnok-típusnak és *Pécsi Ildikó* is — úgyszólván — unszimpatikus magabiztosságával — kellőképpen irritáló jelenség. *Jordán Tamás*nak viszont nem sikerült túl sokat mondani; valószínűleg szereposztási hiba miatt lett túlon-túl szenzibilis a Barna nevű hivatalnok, akit alakított.

Mindent összevetve: nézhető tévéművű születt. De nem élményszerű, nem fontos, nem reveláció. Pedig mindig ezt várjuk, ebben a tartós műsorszűkésben, minél régebben hiába, annál inkább...

Sulyok Erzsébet

Szemben önmagunkkal

Tulajdonképpen nem ismerem a rádió részletes műsor-szerkesztési elveit, de majdnem bizonyos, hogy nem egészen véletlenül kerülhetett a talán leginkább közönségszerű ünnep előtti napon, hétfőn délután a Kossuth-adó műsorába ez a beszélgetés. *Rapcsányi László* folytatta *Gosztonyi János*-sal, a Magyarok Világszövetségének főtákarával, és *Szemtől szembe* volt a műsor címe.

Régóta sejtem, hogy ez a szervezet, melyről az úgynevezett közvélemény feltehetően legalább olyan keveset tud, mint arról, hány magyar él a szomszédos országokban, vagy akár az egész világon — jóval fontosabb eszmei szerepet tölt be annál, hogy lehetővé tett a Nyugaton élő magyarságnak sok mindent, az óhazával különféle kapcsolatok fenn-tartandók. Ez a szervezet, amint *Gosztonyi János* az anyanyelv és a kinti egyházak összefüggésében említette, a nemzeti tudat megőrzésében tölt be idehaza sem elhanyagolható szerepet. Sőt, a „megőrzés” szón túl még az összekovácsolást is említeni lehetne, akár ha a kísérlet szintjén is. Ezért, ha a főtákarál áll az interjúkésztő révén szemtől szembe a hallgató — voltaképpen a Magyarok Világszövetségén át önmagunkkal néz farkas-szemét. Velünk, azaz a földkerekségen élő tizenötmillió magyarral.

Mindaz, amiről *Gosztonyi János* beszélt, már pusztán tény mivoltában is több, mint figyelemreméltó. Hiszen csupán arról sem árt hallani, hogy az úgynevezett nyelvterületen, tehát a Kárpát-medencén kívül élő magyarok száma körülbelül másfél millió, közülük az Egyesült Államokban 7–800 ezret találni, s noha asszi-

milálódásuk, úgy tűnik, sajnos, gyorsul, a nyelv és a nemzetiség megőrzése, ahogy hallhattuk, „akarat kérdése is”. És a példák: a Buenos Aires-i református istentiszteleten gyönyörű magyarsággal közösen énekelt Himnusz, amiről a főtákar csak annyit mondott, utána szövegnyelve jött ki a templomból, mert ott nem lemeztől, vagy szalagról hallgatták, de együtt — és így énekelik. Imáron ötven esztendője. Azután az itthoni segítség: most már három éven át kapják a nyugdíjat azok a magyarországi nagyszülők, akik unokáikat magyar szóra tanítani utaznak el valahová Nyugatra.

A tényeken, az adatokon túl; persze, sok egyebet is megmutatott ez a tartalmas és roppant hasznos beszélgetés. A magyar állam konkréten, a még jobb kapcsolatok szorgalmazó tettein (anyanyelvi konferenciáktól egyesületi relációkon át különféle hazai találkozók

szervezéséig) kívül jócskán izelítőt adott abból is, milyen elképesztő méretű teher hárul ránk, ha már a történelem könyörtelenségei folytán új Izrael népévé is lettünk, nagy szétszórattaságunkban. S ez az önmagunkkal való szembenézés igazi tanulsága. Ha úgy tetszik, az a nullpont, ahonnan újra lehet kezdeni a gondolkodást. Mert azt itthon fölöttébb könnyű belátni, mily speciális helyzeteket és feladatokat is teremt az idegen nyelvű közeg honfitársainknak, akik esetleg hosszú ideig senkivel sem beszélhetnek magyarul, netán még jócskán hátrányuk is származik abból — hogy magyarnak születtek. De innen, *miféleképpen* tenni értük — nem „amennyit lehet”: a lehetetlen is megkísérelve — elemi erkölcsi kötelességünk. Ama összekovácsolás jegyében, melynek szükségére az a bizonyos Himnusz-sor felel a múlt és a jövőendő megbűnhődéséről.

D. L.

Az első dalolónap

Szegeden, illetve Csongrád megyében 114 iskolai ifjúsági kórus működik, melyeknek hagyományos megnyilatkozási fórumai évente az Eneklő ifjúság hangversenysorozat: koncertjei idén március közepe óta zajlottak. Van még közel félszáz fölöttébb énekes is, így ez a virágzóan mondható mozgalom szülte az ötletet, alkalmat teremteni az öntevékeny csoportoknak a közös föllépésre.

Május 5-re, szombatra, az amatőr zenéi együttesek legjobb 40 csoportját hívták meg, körülbelül kétezer dalost, egész napos programra: gyermek, ifjúsági,

főlnött énekkarokat, folklór együtteseket, fúvószenekarokat. Idén 8 megyei amatőr zenéi együttes jubilál, s a mozgalom most köszöntötte *Bárdos Lajos* Kossuth-díjas zeneszerzőt, pedagógust, aki többek között az Eneklő ifjúság sorozat elindítója is volt. Az ő kánonjával indul szombaton délelőtt 11-kor a *sportcsarnoki koncert*, ahol összkari produkciók hangzanak el, s melyet a televízió egyenesben közvetít. A díszhangversenyen osztják ki a legrégibbi dalosoknak a *Vaszy Viktor*-emlékermét, *Fritz Mihály* alkotását. Az első szegedi daloló nap délután 3-kor az újszegedi szabadtéri színpadon folytatódik.

A műszaki hónap megnyitója

Újabb változások küszöbén

Az MTESZ Csongrád megyei szervezete, az SZMT, a KISZ megyei bizottsága és a TIT megyei szervezete az idén immár huszonnegyedik alkalommal rendezte meg a *műszaki hónapot*, amelynek megnyitó plenáris előadására tegnap, szerdán délután került sor Szegeden, a Technika Házában. *Dr. Fekes Pál*, az MTESZ megyei szervezetének elnöke köszöntötte a résztvevőket — köztük a megyei pártbizottság és a rendező szervek képviselőit —, azután *dr. Vámos Tibor* akadémikus, a Számítástechnikai és Automatizálási Kutató Intézet igazgatója tartott előadást *A műszaki-tudományos haladás és a növekedési pálya* címmel.

Az előadó mindenekelőtt a világgazdaságban az utóbbi másfél-két évtizedben végbement változásokat tekintette át. Ezzel kapcsolatban felhívta a figyelmet arra, hogy a népgazdasági folyamatok tervezése során az utóbbi másfél évtizedben kétszer is később tévesnek bizonyult feltételezésekből indultunk ki. A hatvanas évek végén és a hetvenes évek nagy részében abban a meggyőződésben terveztük gazdasági folyamatainkat, hogy a világ gazdasági fejlődése folyamatos és lineáris lesz, a hetvenes évek végétől, a nyolcvanas évek elejétől viszont hosszán tartó világméretű recesszióval számolunk a tervezésben. Az első feltételezésünk nem vált be — mármint a hosszú távú, stabil felfelé íveléssel kapcsolatban —, ami jó néhány milliárdjába került az országnak, s az 1983-ra vonatkozó legújabb adatok azt valószínűsítik, hogy a recesszió sem lesz immár hossz-

szan tartó. Föl kell hát készülnünk egy új fejlődési periódusra. Csak az a kérdés: hogyan?

A gazdasági fejlődés várható újabb fölgyorsulását olyan adatok sejtetik, mint például az, amely szerint az IBM tavaly 23 százalékkal növelte tiszta profitját. S hasonló fejlődés mutatkozik általában az elektronika világpiacán. Mindez a technológiai váltás és a fellendülés nagyon valószínű és biztató jele. Egyúttal azt is jelzi azonban, hogy ez a fellendülés valami merőben újat is hoz majd technológiában, termékszerkezetben, piaci, társadalmi és termelési követelményekben egyaránt. Nekünk pedig ezekre a változásokra kell fölkészülnünk. Meghozza időben — azaz máris —, ha csak nem akarunk még jobban elmaradni.

Az utóbbi egy-két évtized számos előrejelzésre rácsfolt. Mértéktelenül felérté-

kelődtek ugyanis egy időben világszerte a természeti erőforrások (nyersanyagok, energiahordozók), ám bebizonyosodott, hogy az ezeket birtokló, de tudományos, szellemi téren viszonylag fejletlen, társadalmi, technológiai szempontból elmaradott országok csak időlegesen tudtak előnyös pozíciókat kiharcolni maguknak, s újból hátrányos helyzetbe kerülnek.

És a számunkra levonható tanulságok? Magyarország számára csak akkor van remény a lépéstartásra, ha biztosítja a technológiai fölzárkózás belső feltételeit, a szellemi munka felértékelődését, a műszaki fejlődés meggyorsítását, a munkakerő átlagos színvonalának javítását, a tudás gyorsabb, rugalmasabb alkalmazását. Ez alapkövetelmény, ha meg akarjuk őrizni pozíciónkat, vagyis — életszínvonalunkat.

Sz. I.

A MŰSZAKI HÓNAP PROGRAMJÁBÓL

A műszaki hónap keretében ma, csütörtökön délelőtt 10 órakor a DEGAZ-nál *Izsák Anna* új technológiák alkalmazásának műszaki-biztonságttechnikai követelményei címmel tart előadást, munkavédelmi konferencia keretében. Ugyancsak ma, délelőtt fél 11-kor a Technika Házában *Kovács Győző* az SZKI által gyártott személyi számítógépek ismertetése, délután fél 2-kor *Csipe Mihály* és *Szögi Zoltán* az átszathalmi közsegi könyvtárban *Korunk technikai felfedezései*, délután 5 órakor pedig *dr. Bányai Jenő* a csanádpaló-

tai művelődési házban *A műszaki-tudományos haladás lehetőségei és távlatai* címmel tart előadást. Még tegnap Ásotthalmon, az általános iskolában kiállítás nyitottak meg új műszaki könyvekből. A bemutató május végéig tekinthető meg.

Holnap, pénteken délután fél 4-kor a Pannónia Szórme Vállalatnál *Stumphauser Gézané* A műszaki előkészítő munka korszerűsítésének feladatai, lehetőségei címmel, *Komáromi Miklós* pedig A hulladék hasznosításának fontossága címmel tart előadást.

Napló gyermekeimnek

Magyar film. Írta és rendezte: *Mészáros Márta*. Fényképezte: *ifj. Jancsó Miklós*. Zene: *Döme Zsolt*. Főbb szereplők: *Czikóczy Zsuzsa* (szinkronhangja: *Csere Ágnes*), *Anna Polony* (Földi Teri), *Jan Nowicki* (Oszter Sándor), *Zolnay Pál* (Kun Vilmos).

Ez a film fekete-fehér. A ma már meglehetősen szokatlan technika tudatos használatát első pillantásra „csak” a dokumentatív törekvést látszik fölerősíteni — de itt a régi időket idéző fekete-fehér kockák-nak a szó szoros értelmében „totalizáló” jelentőségük van. Mert *Mészáros Márta* új műve, az ideai Magyar Játékfilmiszemle földjára, a rendezőnő eddigi életművének vitán felül álló csúcspontja — nagy film. Aki akar, féljen e szótól, jómagam sokkal inkább at-

tól tartok, hogy lesznek — máris észlelhetők — hangok, amelyek a jellegzetes és korábban valóban nem túl rokonszenves *Mészáros Márta*-i filmnyelv és -stílus „értelmezésével” fogják elbagatelizálni ezt a nemcsak mélysegesen emberséges, tiszta, de a művészet kiforrott eszközeivel is készült alkotást.

Tény: szinte érthetetlen, hogy az a rendezőnő, aki eddig elsősorban *Nyugaton* hódított jobbra feminisztikus világképű, enyhén melodramatikus és túlzottan nagy lélektani realizmust éppen nem mutató filmjeivel, most szinte teljes fegyverzetben *Pallasz Athéné* fejből előugró *Zeus*ként áll előtűnik, egy szuverén, öntörvényű, nagyszerű művel, amely rendkívüli történelmi és pszichológiai hitelességgel tulajdonképpen kettős folyamatot mutat föl: az embertelen hatalomnak a magánélet legapróbb részleteire is kiterjedő, félelmetes burjánzását, s egyben egy fiatal lélek lassú, de annál eltökéltebb erkölcsi megszilárdulását ebben a helyzetben. *Mészáros Márta* azzal tudta elérni azt a régebbi filmjeiből nagyon hiányzó fegyvermezett, pontos, koherens lélektani-társadalmi ábrázolásmód-egységet (ha úgy tetszik, magát a csodát), hogy az önéletrajzi indítatások teljes érzelmi hőfokát megfelelő önkéntlallal tudta és hagyta átáramlani a történelmi megjelenítés nagyon is göcsörtös hitelességfalain. A Szovjetunióban elarvult, majd itthon a legvadabb fanatikusok karmai közé került gyermeklány „feminin *Copperfield Dávid*”-története ép-

pen azért megrázó és egy kegyetlen kor minden iszonyatát megrázóan élénk tárn tudó, mert az igazi *Copperfield Dávid*ok sorsa valójában igenis megrendítő — ha megfelelő erővel és az adott korszak lényegének megragadásával ábrázoltatnak. Távollról sem csak azért tökéletes ez a film, mert a hitelességez illúzió-keltően érzékelte a fekete-fehér kockák közé kíváncsian „beúsztatott” archiv felvételek *Révai József*-be-széddel és sok *Rákosi*- és *Sztálin*-képpel, hanem mert annyi jó és gyenge film után, ami erről az időszakról készült, végre azokat a tényezőket láthatjuk „üstökön ragadottan” a vásznon, amelyek valóban meghatározták ezt a korszakot. A fortélyos félelmet, az önkény hétköznapi, apró kis vétületeit, s eközben az indulókat, a gyűléseket. S mindezt jóformán egyetlen emberi érzelm — a szeretet — totális hiányába, az ezért való fektelen és hiábavaló sóvárgásba burkolva.

Az a szöveg, ami előttünk erről a szükrének megköpottnak tűnő kóniáról kibomlik, vaskos és durva, sebzó és oltalmat adni nem tudó. Am, ha csunán a megindító végző jelenetre gondolunk, amikor a főhős *Juli* 1953-ban életben találja az egyetlen öt megértő felnőttest a börtönben, aki egyszerre szülő és testvér, pótlék számára egy borzalmas világban s csak ennyit mond neki: „Egészen megföhértél. János” — látjuk; ez a szöveg selymes tapintású. A nagy művész teljesítmények érintését adó

Domonkos László